

Koridor+/-

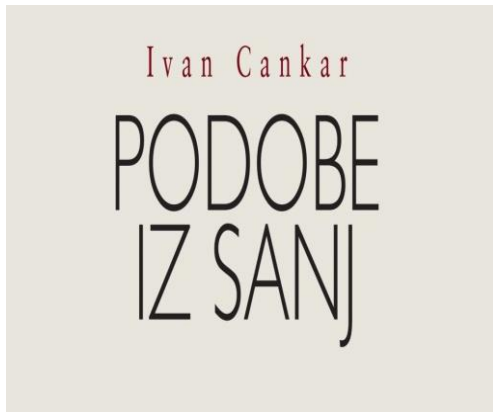
Datum objave: četrtek, 26. april 2018

Nika Klasič, recenzija

Ivan Cankar: Podobe iz sanj

Založba: Beletrina, leto izida: 2018

Cankar na njegovi poslednji postaji pred bralce postavi ogledalo, da bi lahko spoznali resnico.

»Človek prazen, votla posoda brez dna in pokrova, noč brez luči in brez teme nič.«

Podobe iz sanj so Cankarjevo sklepno delo in poslovilno pismo, njegov obračun s svetom ter samim seboj, zato se s tem razlikujejo od ostalih del. Verjetno *Podobe iz sanj* – zbirka sestavljena iz 31 črtic, ki spada v slovensko moderno in pomeni vrhunec Cankarjevega simbolizma – niso ravno skodelica kave za vsakega bralca, so pa zagotovo skodelica čaja za vse utrujene duše. Prvotna izdaja je izšla leta 1917, prenovljena izdaja pa ob začetku Cankarjevega leta, ki je prav tako zaznamovano z raznimi upodobitvami Cankarjevih dram, posodobljenimi izdajami ostalih knjig, izdajo *Cankar v stripu* in raznimi drugimi stvarmi, ki so jih posvetili enemu naših največjih pisateljev.

Prenovljena izdaja je izšla ob 100-letnici Cankarjeve smrti pri založbi Beletrina in je opremljena z ilustracijami Janeza Bernika, zbirki pa sta dodani še dve spremni besedi, Janka Kosa in Milčka Komelja. Ilustracije se ne nanašajo na Cankarja osebno, ne slogovno ali tematsko, vendar so s svojo občutljivostjo in mračnim vzdušjem močno sorodne črticam v *Podobah iz sanj*. Oba, pisatelj in slikar, sta usmerjena v katarzo in težko bi takšne ilustracije umestili v kakšno drugo pisateljevo delo. Umetnik je človeško življenje dojel kot pot skozi noč. Z ilustracijami tako izstopa po izgledu in besedi: v risbah se prikazuje temna resnična podoba, ki sovпада s samimi črticami, ki so Cankarjevo ustvarjalno zrcalo.

Podobe iz sanj v resnici niso podobe iz sanj, ampak so »poetična domišljija človeka, ki iz budnega stanja prehaja v sanjske podobe« (211). S *Podobami* je Cankar utelesil vse svoje strahove, smrt, vojno, krivdo. Zajel je tudi naporno pisateljsko pot do te zadnje postaje, približal nam je njegovo razmerje do očeta – ki je v ostalih delih redko predstavljeno –, matere – ki ima v tem delu drugačno vlogo kot v prejšnjih delih –, bližjih in tudi širših socialnih odnosov. Njegov življenjski položaj in vrednote so se zelo spremenile zaradi vojne, v katero je bil tudi neposredno vključen, zato so črtice še toliko bolj metaforično in simbolno

močne. V njih spregovori o vojnih grozotah in slutnji lastnega konca, saj je telesno ter fizično izčrpan, kar napiše tudi v uvodni črtici, ki je programski uvod v duhovno-moralni svet. S *Podobami iz sanj* konča svoje zapiranje v škatlico, s smrtjo pa se tudi osebno sooči v zadnji črtici. Najde edino in zadnjo besedo, ljubezen, ki pri njem povezuje Boga, Mati, Domovino, in nekje med vsem tem tudi mladost, na katero ima tople spomine. Delo na splošno nima točno določene teme, mogoče v ospredje še najbolj izstopata temi smrti in nuje po katarzi, zato se to delo razlikuje od drugih pisateljevih del, zlasti mladostnih, v katerih se največkrat spominja otroštva, ko je bilo vse nekoliko lažje, opisuje življenje matere in njegove družine. Te teme so veliko bolj lahkotne, vendar kljub vsemu vsebujejo veliko žalosti, upanja na boljšo prihodnost in želje po pravičnosti. *Podobe* so pomembne tudi zaradi tega, ker se Cankar odmakne od sebe in govori o vseh ljudeh. Pod kap je spravil vse, saj je s *Podobami iz sanj* enačil vse, ki se jih je dotaknila vojna. Povezovale so jih posameznikova, skupinska in nacionalna smrt ter nesrečne duše in ranjena srca.

Podobe iz sanj verjetno niso najbolj znano delo največjega slovenskega pisatelja, saj veliko ljudi prej pomisli na njegove mladostne črtice *Moje življenje*, ki smo jih prebrali že v osnovni šoli, ali pa najprej pomislimo na njegove drame, kot sta na primer *Hlapci* ali *Pohujšanje v dolini šentflorjanski*. Kljub vsemu je poslednja Cankarjeva knjiga med pomembnejšimi zaradi vojne tematike, vrhunca simbolizma, vseh metafor, ki imajo dvoje izhodišč. So lepe in grde: za prve veljajo svetopisemske prisposode in silno trpljenje, za grde pa groteskne podobe iz vojn. V določenih delih najdemo tudi oksimoronske metafore – »vojaki so živi grobovi«. V delu je opazna metaforizacija besede in duhovnost čustvenih plasti človekove notranjosti. Celotna knjiga je izraz pisateljevega prizadetega doživljanja in obsodbe nesmiselnosti vojne ter njenih grozot, ki jih je tudi sam doživel. Pomembno je tudi omeniti, da v knjigi zapisuje iracionalni del svoje duše, kar je nakazano že v samem naslovu – *Podobe*. Zapisujejo se mu sanjsko. Na koncu se iz sanj vrne nazaj v budno stvarnost.

Smrt pomeni konec in hkrati novo življenje, to se pozna tudi v samih črticah. Nekatere so poetične (*Iz dna*, *Ogledalo*), ostale kar prehajajo v ritmizirano prozo. Večina črtic nima pravega dogajanja, ampak gre zgolj za opisovanje občutij ali spominov. Najdemo pa tudi takšne, ki imajo neko drobno zgodbo, to so *Gospod Stotnik*, *Leda*, *Bebec Martin*, *Otroci in starci*. Načeloma so črtice brez epskega jedra z razdrobljeno refleksijo, pravljičnimi, mitološkimi in grotesknimi podobami (*Ogledalo*, *Tisto vprašanje*).

Cankar se je želel očistiti, čeprav se je zavedal, da ne obstaja beseda, ki bi nas rešila, lahko pa obstajajo besede, ki nimajo nujno pravilnega vrstnega reda, so zvočno bogate in iščejo najgloblje pomene. Zavedal se je, da je tisto, kar je globoko, pomensko tehtnejše, sveže, izvorno etično čisto in zavezujoče, zato z besedo išče zadnjo resnico ali edino besedo, ki jo na koncu kljub vsemu najde. Dosegel je dno, ki se je zmerom bolj poglobljalo, in svetloba je počasi izginjala – s tem je izrazil svoj duševni krik in krivdo, pa tudi to, da se je bo očistil, še preden bo zapustil ta svet.

Pomembna sprememba v *Podobah iz sanj* je njegov odnos z materjo, ki je za razliko od ostalih del zelo drugačen. Mati se pojavi na večih mestih, vendar njena vloga ni več tako aktivna, kot je bila v prejšnjih delih. Nekako poskuša v vsem iskati ravnotežje med starim in mladim in to počne tudi pri materi. V črtici *Vrzedenc* se je spominja, saj je živela v tej vasi, potem se spominja tudi njene smrti. V tem delu mati nima več glavne vloge kot v njegovem romanu *Na klancu* ali v mladostni črtici *Skodelica kave*. Menim, da je to lahko nekakšen dokaz, da je sprejel materino smrt in se dokončno poslovil od nje, saj se zaveda, da tudi njega čaka enaka usoda.

Cankar na njegovi poslednji postaji pred bralce postavi ogledalo, ki je v resnici postavljeno pred nas na naslovnici nove izdaje *Podob iz sanj*, da bi lahko spoznali resnico. V njegovem ogledalu vidimo tudi vse grozote vojne in človekovega moralnega ponižanja, kljub vsemu pa obstaja upanje. Samo srce vedno gleda v ogledalo. Sam Cankar je opozoril, da se pomanjkanje ljubezni hitro spremeni v sovraštvo in trpinčenje sebe ter drugih. Zato moramo živeti za mladost, ki je tako lepa, neskončna in nevedna ter močna kot sonce, in za ljubezen, ki je edina in zadnja beseda, ki nas lahko reši.

<http://koridor-ku.si/recenzije/ivan-cankar-podobe-iz-sanj/>